

Platform for Analysis and Research

Politizacija ljudskih prava:
obrazovanje na srpskom jeziku na Kosovu

Politizimi i të drejtave të njeriut:
arsimi në gjuhën serbe në Kosovë

Politization of human rights:
education in the Serbian language in Kosovo

Projektom koji finansira EU, upravlja
Kancelarija Evropske unije na Kosovu i
sprovodi Kosovska fondacija za civilno društvo

North Mitrovica
April/2017

Za izdavača:

NGO AKTIV
Kralja Petra I, 183a, Severna Mitrovica
email: office@ngoaktiv.org
www.ngoaktiv.org

Për botuesin:

OJQ AKTIV
Kralja Petra I, 183a, Mitrovica e Veriut
email: office@ngoaktiv.org
www.ngoaktiv.org

For publisher:

NGO AKTIV
Kralja Petra I, 183a, North Mitrovica
Email: office@ngoaktiv.org
www.ngoaktiv.org

Rezerva:

Ova publikacija je izrađena uz pomoć Evropske unije. Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost NVO AKTIV i ni na koji način se ne može smatrati kao stav Evropske unije ili KCSF-a.

Rezerva:

Ky botim është prodhuar me përkrahjen e Bashkimit European. Përmbajtja e këtij botimi është përgjegjësi e OJQ AKTIV dhe në asnjë mënyrë nuk mund të konsiderohet si qëndrim i Bashkimit European ose KCSF-së

Disclaimer:

This publication has been produced with the assistance of the European Union. The contents of this publication are the sole responsibility of NGO AKTIV and can in no way be taken to reflect the views of the European Union.

Contents

O Platformi za analizu i istraživanje:	2
O dokumentu:	2
Sažetak:	4
O problemu:	5
Pravni okvir:	7
Zaključak:	10
Preporuke:	10
Članovi Platforme za analizu i istraživanje:	11
Për platformën për analizë dhe hulumtim:	12
Për dokumentin:	12
Përmbledhje:	14
Rreth problemit:	15
Korniza Ligjore:	17
Përfundim:	20
Rekomandimet:	20
Anëtarët e platformës për analizë dhe hulumtim:	21
About the Platform for Analysis and Research	23
About the document:	23
Abstract:	25
On the issue:	26
Legal framework:	28
Conclusion:	31
Recommendations:	32
Members of Platform for Analysis and Research:	32

O Platformi za analizu i istraživanje:

Platforma za analizu i istraživanje¹ je neformalna grupa formirana aprila 2015. U sklopu projekta „Jačanje kapaciteta civilnog društva kako bi efikasnije doprineli procesu donošenja odluka“ koji je finansirala Kancelarija Evropske unije na Kosovu, a sprovodile nevladine organizacije AKTIV iz Severne Mitrovice i Centar za mir i toleranciju iz Gračanice. Inicijalno, PAI je brojala 14 organizacija građanskog društva iz četiri opštine sa većinski srpskim stanovništvom severnog Kosova i 25 njihovih članova. PAI je oformljena sa ciljem da:

- Sprovodi istraživanja u svim oblastima koje su od važnosti za kvalitet života srpske i drugih ne većinskih zajednica na Kosovu.
- U skladu sa dostupnošću sredstava i ličnim mogućnostima svakog od članova predstavlja i promovise rezultate sprovedenih istraživanja.
- Analizira i istražuje praktične politike na lokalnom i centralnom nivou vlasti.
- Priprema predloge praktičnih politika i preporuka koje će dovesti do pozitivnih promena u zakonodavstvu.
- Sprovode inicijative zagovaranja određenih rešenja u oblasti praktičnih politika koje dotiču članove ne većinskih zajednica, bilo samostalno ili u saradnji sa određenim grupama ljudi.
- Iznosi zajednička saopštenja i stavove prema pitanjima koja su od interesa za srpsku zajednicu na Kosovu.

Po završetku projekta PAI se reorganizovala i od oktobra 2016. broji 11 organizacija i 6 individualnih istraživača. Trenutno, PAI se finansira iz fondova SlovakAID-a i Kancelarije Evropske unije na Kosovu.

O dokumentu:

Dokument je osmišljen kao prikaz praktične politike namenjen poslanicima Odbora za prava i interese zajednica i povratak, a u cilju ostvarivanja šireg učešća organizacija građanskog društva iz četiri opštine sa većinskim srpskim stanovništvom severnog Kosova (Severna Mitrovica, Zvečan, Zubin Potok i Leposavić) u radu Skupštine Kosova. Namera dokumenta je da ilustruje poslanicima probleme sa kojima se srpska zajednica na Kosovu susreće u ostvarivanju ustavom i zakonom zagarantovanih prava na obrazovanje na maternjem jeziku.

Dokument su izradili članovi Platforme za analizu i istraživanje uz posebno zalaganje Darka Stankovića iz organizacije Evropska organizacija mladih Kosova EOMK. Dokument je

¹<http://www.parnorthkosovo.org/>

Platforma za analizu i istraživanje

izrađen u sklopu projekta „Povećano učešće srpskih OGD u radu i nadgledanju skupštinskih odbora“ koji finansira Kancelarija Evropske unije na Kosovu preko Kosovske fondacije za civilno društvo, a sprovodi nevladina organizacija AKTIV iz Severne Mitrovice.

Politizacija ljudskih prava: obrazovanje na srpskom jeziku na Kosovu

Sažetak:

Institucije kosovske vlade sistematski blokiraju redovne pošiljke koje sadrže nastavne materijale za škole na Kosovu koje prate nastavni plan i program Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Srbije. Posledice ove politike su kulminirale na početku školske godine 2016/2017 kada su novi udžbenici i drugi nastavni materijali namenjeni učenicima škola na srpskom jeziku iz socijalno ugroženih kategorija kasnili sa ispostavom do decembra 2016.

Od početka 2016., Carina Kosova je, po nalogu Ministarstva obrazovanja, nauke i tehnologije Kosova, zadržala brojne pošiljke nastavnog materijala i udžbenika namenjenih školama koje rade po srpskom planu i programu na Kosovu. Ova politika je počela kao mera reciprociteta nakon što je Beograd zaustavio pošiljku udžbenika na albanskom jeziku iz Prištine namenjenu učenicima u Preševu, Medveđi i Bujanovcu. Kao rezultat ove mere reciprociteta, srpske škole na Kosovu suočavaju se sa poteškoćama u sprovođenju prijemnih ispita, nastavnici nedobijaju sredstva za rad, a knjižare i roditelji su primorani da udžbenike unose na teritoriju Kosova nezvaničnim kanalima, rizikujući pritom sankcije jer je odlukom MONT-a pravo na obrazovanje kriminalizovano.

Obrazovanje je stub napretka i razvoja svake zajednice. Kako obrazovni sistem srpske zajednice na Kosovu nije bio tema briselskog dijaloga i saobzirom na to da kosovski obrazovni sistem ne obuhvata obrazovne institucije koje nude nastavu na srpskom jeziku, ovakvi restriktivni potezi kosovske vlade direktno ugrožavaju slobodan i potpun pristup obrazovanju učenicima osnovnih i srednjih škola iz srpske, romske, bošnjačke i drugih nealbanskih zajednica koje pohađaju škole koje prate srpski nastavni plan i program. Pritom, kosovske institucije, ne nudeći validnu alternativu niti rešenje za ovaj problem, direktno i svesno ugrožavaju osnovna prava srpske i drugih zajednica na Kosovu.

Nažalost, ova diskriminatorna praksa nije ograničena samo na udžbenike i nastavna sredstva, pa kosovska carina neretko zadržava i privatne pošiljke građana koje sadrže knjige iz oblasti beletristike i nauke pisane na srpskim jeziku.

O problemu:

Građanska prava su često bila kolateralna šteta u odnosima između Beograda i Prištine zbog kojih je politizacija svakodnevnice postala *modus operandi* obe vlade. Problemi građana počinju sa poteškoćama u pristupu ličnim dokumentima, preko ostvarivanja imovinskih prava, prava na slobodu kretanja, jezik i obrazovanje. Iako obrazovanje nije bilo tema u sklopu Briselskog sporazuma, zbog realnih potreba² učenika albanske nacionalnosti u opštinama Bujanovac, Medveđa i Preševo, krajem 2015. došlo je do pregovora između ministara prosvete Kosova i Srbije. Pregovori su se vodili oko dostave udžbenika na albanskom jeziku za učenike albanske nacionalnosti u Srbiji. Nažalost, pregovori nisu doveli do rešenja problema, već samo do proširenja problema koji sada zahvata i srpsku zajednicu na Kosovu. U nastavku sledi hronološki pregled događaja koji su doveli do ugrožavanja prava na obrazovanje pripadnika nevećinskih zajednica u Srbiji i na Kosovu.

10. septembra 2015. Zvanični Beograd i Priština su dogovorili da će obe vlade snabdevati pripadnike svojih zajednica na Kosovu i južnoj Srbiji udžbenicima za primarne i sekundarne obrazovne ustanove³.

25. septembra 2015.⁴ Kao reakciju na zabranu prelaska udžbenika namenjenih đacima albanske nacionalnosti u Bujanovcu, Preševu i Medveđi od strane srpskih vlasti, kosovski Ministar obrazovanja, Kuštrim Škodra, najavio je meru reciprociteta. Ministarstvo je 25. septembra uputilo zahtev Carini Kosova kojim se Carini nalaže da ne dopusti "da nijedan školski udžbenik iz Srbije ne uđe na Kosovo bez prethodnog odobrenja kosovskog ministarstva".⁵

18. februar 2016. Delegacija Albanije objavljuje saopštenje⁶ kao odgovor na izveštaj šefa misije OSCE u Srbiji, ambasadora Peter Burkhart-a. U saopštenju se navodi zabrinutost zbog činjenice da učenicima albanske nacionalnosti iz južne Srbije nedostaje oko 40% knjiga za osnovno obrazovanje na albanskom, dok je za srednje obrazovanje na albanskom, srpsko Ministarstvo obrazovanja odobrilo svega 4 udžbenika januara 2016.

² Do 1999. udžbenici za učenike albanske nacionalnosti u trima opštinama dostavljani su iz Prištine, međutim, nakon 1999. počinju problem sa obezbeđivanjem udžbenika na maternjem jeziku za učenike albanske nacionalnosti.

³<http://www.balkaninsight.com/en/article/kosovo-serbia-exchange-school-books-09-10-2015>

⁴<http://www.balkaninsight.com/en/article/kosovo-serbia-schoolbooks-deal-breaks-down-09-25-2015-1>

⁵<http://www.slobodnaevropa.org/a/nesprovedjenje-reciprociteta-kod-skolskih-udzbenika/27604850.html>

⁶<http://www.osce.org/pc/224541?download=true>

2. marta 2016. Kamion sa 103.222 udžbenika namenjenih albanskoj zajednici na jugu Srbije vraćeni su na Kosovo nakon šestomesečnog čekanja na prelazu.⁷

Juna 2016. Sajam knjiga u Gračanici⁸ nije održan uprkos zvaničnim izjavama zamenika ministra obrazovanja da zvanične zabrane za uvoz knjiga nema, već da jedino za uvoz udžbenika treba poslati zahtev ministarstvu koje će razmotriti da li da dozvoli uvoz.

09. avgusta 2016. Predstavnici Ministarstva prosvete Srbije, Nacionalnog saveta albanske manjine i Zavoda za udžbenike, potpisali su Sporazum o obezbeđivanju udžbenika koji nedostaju na albanskom jeziku⁹. Memorandumom je definisano da za svaku narednu školsku godinu nacionalni saveti nacionalnih manjina dostavljaju listu prioriternih udžbenika za sledeću školsku godinu¹⁰.

1. septembra 2016. Savetnik Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Srbije Dušan Maksimović saopštava da postoji problem sa dostavom školskih udžbenika zbog zabrane izdate od strane kosovskih vlasti¹¹.

8. septembra 2016. NVO AKTIV iz Severne Mitrovice je objavila saopštenje¹² povodom zadržavanja udžbenika korišćenih u srpskom obrazovnom sistemu, a namenjenih socijalno ugroženim kategorijama¹³.

25. novembra 2016. Ministar prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Srbije, Mladen Šarčević razgovarao je sa ambasadorom Albanije u Beogradu Iljirom Boćkom o saradnji dve zemlje u oblasti obrazovanja i nauke, uključujući i pitanje prevoda udžbenika za učenike koju nastavu pohađaju na albanskom jeziku¹⁴. Na sastanku je ustanovljena potreba za susretom ministara prosvete Srbije i Albanije kako bi došlo do potpisivanja sporazuma o prevodu udžbenika.

⁷<http://www.balkaninsight.com/rs/article/srbija-vratila-ud%C5%BEbenike-na-albanskom-jeziku-na-kosovo-03-02-2016>

⁸http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2016&mm=06&dd=21&nav_category=640&nav_id=1146294

⁹<http://www.nspm.rs/hronika/ministarstvo-prosvete-i-albanski-nacionalni-savet-potpisali-sporazum-o-obebedjivanju-udzbenika-na-albanskom-jeziku.html?alphabet=l>

¹⁰<http://www.nspm.rs/hronika/ministarstvo-prosvete-i-albanski-nacionalni-savet-potpisali-sporazum-o-obebedjivanju-udzbenika-na-albanskom-jeziku.html?alphabet=l>

¹¹<http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/drustvo/aktuelno.290.html:623025-Srpski-udzbenici-ne-stizu-na-Kosmet>

¹²http://ngoaktiv.org/news/public_statement_regarding_the_issues_of_retention_of_textbooks_on_behalf_of_kosovo_customs/1086

¹³<http://www.rtklive.com/rtk2/?id=2&r=7169>

¹⁴<http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/politika/2539362/sarcevic-sa-ambasadorom-albanije-o-saradnji-dve-zemlje.html>

Odlukom vlade Srbije pogođeno je 7.735 učenika u Bujanovcu, Preševu i Medveđi. Odlukom vlade Kosova pogođeno je 17.797¹⁵ učenika širom Kosova, kao i građani čije se privatne pošiljke takođe zadržavaju na osnovu ove instrukcije MONT-a.

Pravni okvir:

Moderan i inkluzivan, kosovski zakonski okvir pruža šira prava nevećinskim zajednicama nego što je to slučaj u zemljama Zapadnog Balkana. Tako kosovski pravni okvir ide korak ispred svih drugih u regionu pa, kada je obrazovanje na srpskom jeziku u pitanju, kosovski Zakon br. 03/L-068 o obrazovanju u opštinama¹⁶ članom 12, stavom 2 obavezuje kosovsku vladu da "Škole u kojima se predaje na srpskom jeziku mogu koristiti nastavni program i udžbenike koje izdaje Ministarstvo prosvete Republike Srbije, uz obaveštenje dostavljeno Ministarstvu za obrazovanje, nauku i tehnologiju Republike Kosovo". MONT ovim zakonom ima rok od 3 meseca da uloži primedbe na dostavljene materijale. U slučaju da primedbe na nastavni materijal postoje, MONT je u obavezi da oformi Nezavisnu komisiju za pregled nastavnih udžbenika i materijala na srpskom jeziku. Isti zakon uređuje i poseban status opštine Severna Mitrovica kojoj je ovim, ali i članom 21. Zakona o lokalnoj samoupravi¹⁷ dodeljena proširena nadležnost nad institucijama koje pružaju visoko obrazovanje.

S druge strane, srpski Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih¹⁸ manjina uređuje ulogu nacionalnih saveta u osnivanju i učešću u radu obrazovnih institucija, ali i u kreiranju nastavnog plana i programa. Isto tako Zakon o udžbenicima¹⁹ definiše tehničke kriterijume koje je potrebno ispoštovati prilikom slanja zahteva za odobravanje udžbenika. Član 3 ovog zakona definiše da se udžbenikom na jeziku i pismu nacionalne manjine smatra i udžbenik na jeziku i pismu nacionalne manjine izdat u stranoj državi, ali odobren u skladu sa Zakonom o udžbenicima.

U slučaju Srbije, kao razlozi za zadržavanje udžbenika sa Kosova namenjenih učenicima albanske nacionalnosti u Bujanovcu, Preševu i Medveđi navodi se politizovani i tendenciozni sadržaji u knjigama. U slučaju Kosova, kao razlozi za zadržavanje udžbenika iz Srbije namenjenih učenicima srpske nacionalnosti širom Kosova, navodi se princip reciprociteta.

¹⁵ Informacije o brojnem stanju učenika albanske nacionalnosti u opštinama Bujanovac, Medveđa i Preševo kao i o broju učenika u školama koje funkcionišu po srpskom planu i programu na Kosovu je dostavilo Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoje Srbije. Informacije su dostavljene NVO AKTIV 24.11.2016.

¹⁶<https://masht.rks.gov.net/uploads/2015/06/09-2008-03-1068-sr.pdf>

¹⁷http://www.minoritycentre.org/sites/default/files/2008_03_LokalnaSamoupravaKosovo_sr.pdf

¹⁸http://www.zenta-senta.co.rs/dokumenti/ostali_dokumenti/zonsnm_sr.pdf

¹⁹<http://www.zuov.gov.rs/wp-content/uploads/2014/06/ZAKON-O-UD%C5%BDBENICIMA-15.pdf>

Međutim, prilikom donošenja odluke o zabrani uvoza udžbenika, MONT ne samo da je prekršio Zakon o obrazovanju u opštinama na Kosovu, već nije ni ispoštovalo sopstvene zakonske procedure propisane ovim zakonom, pa ministarstvo prosvete nije oformilo Nezavisnu komisiju za pregled nastavnog materijala na srpskom jeziku. Ova Komisija može se oformiti ukoliko MONT ima primedbe na udžbenike i sastoji od tri člana delegirana od strane MONT-a, tri člana koje delegiraju srpski poslanici u Skupštini Kosova i jednog predstavnika međunarodne zajednice. Komisija je zasedala 2009.godine, a 2010. je u izveštaju iznela svoje primedbe na nastavne materijale iz Srbije. Najučestalije primedbe odnosile su se na udžbenike istorije i geografije, dok udžbenici iz predmeta veronauka nisu razmatrani jer nisu u skladu sa principom sekularnosti proklamovanom u Ustavu Kosova.

Komisija²⁰ je pored strukturnih razlika u obrazovnom sistemu konstatovala i da:

- Udžbenici ne predstavljaju istoriju Kosova, nego prevashodno srpskog naroda kao celine, i ne obuhvataju deo savremene istorije (vremenski period od 1998. do sada) ili ga pokrivaju samo kroz opšte predstavljanje činjenica i datuma, bez analize. Učenici kosovski Srbi uglavnom uče o Albancima i njihovoj istoriji samo od drugog svetskog rata pa nadalje.
- Deca iz udžbenika geografije uče da je Kosovo južna pokrajina Srbije gde živi najveći deo albanske manjine.
- Imajući u vidu da Ustav Kosova definiše Kosovo kao sekularnu državu, komisija je odlučila da u potpunosti odbaci nastavni plan i program i udžbenike za veronauku i kao rezultat toga veronauka nije tretirana kao poseban predmet

Komisija je predložila i da Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije na Kosovu (MONT) razvije kompletan nastavni program na srpskom jeziku koji je u skladu sa Ustavom Kosova i Okvirom nastavnog programa na Kosovu.

Smatrajući da nije izvodljivo da se obrate proizvođačima udžbenika u Srbiji sa zahtevom da se objave revidirane verzije postojećih knjiga, komisija je predložila da MONT distribuirati i naloži školama da na vidnim mestima postavljaju mape Kosova u svim školama i učionicama u kojima se učenici obrazuju prema nastavnom planu Srbije i udžbenicima donetim iz Srbije.

Komisija je predložila i da MONT izradi kompletan nastavni program i udžbenike istorije na srpskom jeziku koji se bave istorijskim temama na način koji je u skladu sa Ustavom Kosova i Okvirom nastavnog programa na Kosovu.

²⁰http://www.irational.org/vahida/history/czkd/literature/Sveobuhvatni_Izvestaj_Nezavisna_Komisija_za_pregled%20nastavnog_materijala_na_srpskom_jeziku.pdf

Platforma za analizu i istraživanje

Preporuke Komisije nisu ispoštovale ni obrazovne institucije na Kosovu koje nastavu organizuju na srpskom jeziku, a ni MONT. Takođe, kako ni kosovski pravni okvir, a ni međunarodni pravni okvir ne prepoznaju "mere reciprociteta" kao pravnu osnovu za izuzetak od poštovanja odredbi nacionalnog zakonodavstva, može se zaključiti da MONT i kosovska carina krše sopstvene zakone. U isto vreme, MONT sedam godinu nakon zasedanja Nezavisne komisije za pregled nastavnog materijala na srpskom jeziku pokazuje da nije sposobno da organizuje obrazovanje na srpskom jeziku na Kosovu, dok su indikatori za kvalitet obrazovanja na albanskom i bošnjačkom jeziku poražavajući.

Treba naglasiti da deo odgovornosti za nastalu situaciju spada i na čelnike obrazovnih institucija koje nastavu na Kosovu organizuju na srpskom jeziku i koji negiraju da problem postoji, i koji takođe, prema rečima zamenika ministra obrazovanja, Usmena Baldžija, ministarstvu nisu uputili zahtev za uvoz knjiga. Isto tako, došlo je i do proceduralnih grešaka pri podnošenju zahteva za uvoz knjiga za sajmove knjiga u Gračanici i Severnoj Mitrovici 2016. godine. Prema rečima Usmena Baldžija, zamenika kosovskog ministra obrazovanja, do zabrane uvoza knjiga za sajmove u Gračanici i Severnoj Mitrovici nije došlo zbog sporne zabrane uvoza udžbenika na srpskom jeziku, već zato što su lokalne vlasti greškom zahteve za uvoz uputili MONT-u umesto Ministarstvu kulture koje je u ovom konkretnom slučaju nadležno da izda takvu dozvolu.

Kako bi ocenila realan uticaj odluke MONT-a da zabrani uvoz udžbenika na srpskom jeziku, Platforma za analizu i istraživanje je organizovala okrugli sto u Šilovu na kome su učestvovali prosvetni radnici institucija koje nastavu organizuju na srpskom jeziku. Učesnici tog okruglog stola naveli su da zbog zabrane uvoza udžbenika na srpskom jeziku, roditelji moraju sami da nađu načina da dođu do udžbenika jer više ne mogu da se oslone na škole da izvrše dostavu udžbenika. Direktor jedne od srednjih škola naveo je i da se odluka MONT-a ne odražava samo na udžbenike pa je naveo i da je pošiljka sa svedočanstvima škole kojom on rukovodi takođe bila zaustavljena, a njegova ustanova bila je kažnjena zbog prekoračenja zakonskog roka za ispostavu svedočanstava. Ovakve vrste kašnjenja mogu negativno da se odraze i na učenike kojima su svedočanstva neophodna kako bi se prijavili za polaganje prijemnih ispita na fakultetima. Još jedan od primera ozbiljnih opstrukcija sa potencijalno ozbiljnim posledicama za učenike je i primer zadržavanja testova za prijemni ispit za srednje škole kada je do poslednjeg dana bilo neizvesno da li će se prijemni ispiti u školama na Kosovu koje nastavu organizuju na srpskom jeziku održati po planu.

Zaključak:

Vlade Kosova i Srbije neretko politizuju i instrumentalizuju prava nevećinskih zajednica, posebno kada je u pitanju srpska zajednica na Kosovu. Međutim, nadzorna uloga Skupštine Kosova, ali i uloga nezavisnih institucija na Kosovu koje treba da se bave ovim pitanjima ostaje marginalizovana. Ovakva praksa nije neočekivana u mladim demokratijama odlikovanim slabim institucijama, međutim neophodno je suočiti sa činjenicom da zbog nehomogenih, sukobljenih i međusobno nepriznatih političkih sistema “funkcionalnih” na Kosovu zajednice snose ozbiljne posledice. Zato ovi sistemi moraju usled svih svojih razlika naći način da zarad interesa zajednica komuniciraju, a Skupština Kosova mora biti odgovornija u ostvarivanju svoje nadzorne uloge i ukazivanju na diskriminatorne i nedemokratske obrasce ponašanja vlade i njenih agencija.

Narušeni etnički odnosi na Kosovu impliciraju obavezu vlade u Prištini da se sa posebnom senzitivnošću i afirmativnim delovanjem bavi problemima srpske zajednice. To, pre svega, treba činiti doslednom primenom zakonskih odredbi koje regulišu i afirmišu prava nevećinskih zajednica. Revanšističko i neodgovorno delovanje vlade Kosova i njenih institucija prema srpskoj zajednici je veoma opasna praksa, posebno imajući u vidu činjenicu da kršenjem odredbi kojima se bavi ovaj kratak prikaz praktične politike, a koje se odnose na najosetljivije individualne i kolektivne interese srpske zajednice, obrazovanje i budućnost dece, vlada rizikuje da kao direktnu posledicu proizvede iseljavanje Srba sa Kosova.

Preporuke:

- MONT treba da postupi po zakonu i stavi van snage odluku o zabrani uvoza udžbenika na srpskom jeziku.
 - Ukoliko izostane političke volje da se nezakonita odluka MONT-a o zabrani uvoza udžbenika na srpskom jeziku ukine, MONT treba da uputi jasno uputstvo Kosovskoj carini da se sporna zabrana uvoza odnosi samo na udžbenike na srpskom jeziku, ne i na private pošiljke građana.
- U budućnosti, sve odluke MONT-a koje mogu imati uticaj na uslove za obrazovanje na jeziku nevećinskih zajednica trebaju biti donete u konsultaciji sa institucijama koje se bave zaštitom prava pripadnika nevećinskih zajednica.
- Kancelarija za pitanja zajednica treba da pokrene pitanje zabrane uvoza udžbenika na srpskom jeziku na sastancima Community Issue Group (CIG) kako bi ovaj problem postao vidljiviji i među predstavnicima međunarodne zajednice na Kosovu.

Platforma za analizu i istraživanje

- Srpski politički predstavnici moraju biti proaktivniji u zahtevanju odgovornosti institucija kosovske vlade da se pridržavaju sopstvenih zakona. U tom smislu, Platforma za analizu i istraživanje predlaže poslanicima Srpske liste da potpišu interpelaciju i pozovu na odgovornost Ministra obrazovanja, nauke i tehnologije Kosova.
- Srpski politički predstavnici treba da traže ocenu ustavnosti odluke MONT-a da zabrani uvoz udžbenika na srpskom jeziku.

Članovi Platforme za analizu i istraživanje:

Svetlana Rakić, predsednica Platforme za analizu i istraživanje iz Centra za trening i usavršavanje (CTD)

Miloš Timotijević, podpredsednik Platforme za analizu i istraživanje iz NVO Aktiv

Darko Stanković, član Platforme za analizu i istraživanje iz EOMK

Dejan Mirić, član Platforme za analizu i istraživanje kao samostalni istraživač

Dragana Aleksić, članica Platforme za analizu i istraživanje kao samostalni istraživač

Dušan Milunović, član Platforme za analizu i istraživanje kao samostalni istraživač

Igor Dašić, član Platforme za analizu i istraživanje iz Forum for a Better Society (FBSC)

Ivana Đokić, članica Platforme za analizu i istraživanje iz Centra za razvoj ljudskih potencijala

Lazar Milić, član Platforme za analizu i istraživanje iz NVO Aktiv

Lazar Rakić, član Platforme za analizu i istraživanje iz The Upgrade Society

Marko Marjanović, član Platforme za analizu i istraživanje iz Instituta za razvoj civilnog društva - Innovate

Marko Rakić, član Platforme za analizu i istraživanje iz Local Initiative North Kosovo - LINK

Milica Andrić, članica Platforme za analizu i istraživanje iz NVO Aktiv-a

Milica Đorđević, članica Platforme za analizu i istraživanje iz Wake up club-a

Milica Rakić, članica Platforme za analizu i istraživanje iz CETUS-a

Milija Biševac, član Platforme za analizu i istraživanje iz Udruženja mladih - Putokaz

Miloš Vukadinović, član Platforme za analizu i istraživanje kao samostalni istraživač

Stevan Đokić, član Platforme za analizu i istraživanje Centra za razvoj ljudskih potencijala

Veroljub Petronić, član Platforme za analizu i istraživanje iz Humanog centra

Për platformën për analizë dhe hulumtim:

Platforma për analizë dhe hulumtim²¹ është grupi joformal i themeluar në prill 2015. Në kuadër të projektit “Forcimi i kapaciteteve të shoqërisë civile për t’i kontribuar në mënyrë më efektive procesit të vendimeve” të cilin ka financuar Zyra e Bashkësisë Evropiane në Kosovë, e zbatuar nga organizatat joqeveritare AKTIV nga Mitrovica Veriore dhe Qendra për paqe dhe tolerancë nga Graçanica. Fillimisht, PAH ka numëruar 14 organizata të shoqërisë civile nga katër komuna me shumicën e popullsisë serbe të Kosovës veriore dhe 25 anëtarëve të tyre. PAH është themeluar me qëllim që:

- Zbaton hulumtimet në të gjitha sferat të cilët janë me rëndësi për kualitetin e jetës të bashkësive serbe dhe të tjerave jo shumicë në Kosovë.
- Në përputhje me mjetet në dispozicion dhe mundësit personale të secilit nga anëtarët prezanton dhe promovon rezultatet të hulumtimeve të zbatuara.
- Analizon dhe hulumton politikat praktike të pushtetit në nivelin lokal dhe central.
- Përgatitë propozimet e politikave praktike dhe rekomandimet të cilët do të qojnë në ndryshime pozitive në legjislacion.
- Zbatojnë iniciativat avokuese të zgjidhjeve të caktuara në sferën e politikave praktike të cilat u përkasin anëtarëve të bashkësive jo shumicë, qoftë në mënyrë të pavarur ose në bashkëpunim me grupet e njerëzve të caktuar.
- Prezanton komunikata të përbashkëta dhe qëndrime lidhur me pyetjet të cilat janë me interes për bashkësinë serbe në Kosovë

Pas përfundimit të projektit PAH është i riorganizuar dhe që nga tetori 2016. numëron 11 organizata dhe 4 hulumtues individual (gjithsejtë 19 anëtarë). Momentalisht, PAH financohet nga fondet SlovakAID-it dhe Zyrës Evropiane në Kosovë.

Për dokumentin:

Dokumenti është konceptuar si një prezantim i politikës praktike dhe është i dedikuar deputetëve të Komisionit për të Drejtat dhe Interesat e Komuniteteve dhe Kthim, në mënyrë që të realizimit të pjesëmarrjes më të gjerë të organizatave të shoqërisë civile nga katër komunat me popullsi shumicë serbe të Kosovës Veriore (Mitrovica Veriore, Zveçani, Zubin Potok, Leposaviqi) në punën e Kuvendit të Kosovës. Qëllimi i dokumentit është t’ua ilustrojë deputetëve

²¹<http://www.parnorthkosovo.org/>

Platforma për analizë dhe hulumtim

problemet me të cilat ballafaqohet komuniteti serb në Kosovë në ushtrimin e të drejtave të garantuara me ligj dhe me kushtetutë për arsimim në gjuhën amtare.

Dokumenti është përpiluar nga anëtarët e Platformës për Analizë dhe hulumtim me angazhim të veçant të Darko Stankoviçit nga organizata - Organizata Evropiane rinore e Kosovës EOMK. Dokumenti është përpiluar në kuadër të projektit "Pjesëmarrja e rritur e OSHQ serbe në punën dhe mbikëqyrjen e këshillave të kuvendit", financuar nga Zyra e Bashkimit Evropian në Kosovë, përmes Fondacionit kosovar për Shoqëri Civile, ndërsa e zbaton organizata joqeveritare AKTIV nga Mitrovica Veriore.

Politizimi i të drejtave të njeriut: arsimi në gjuhën serbe në Kosovë

Përmbledhje:

Institucionet e Qeverisë së Kosovës në mënyrë sistematike i bllokojnë dërgesat e rregullta që përmbajnë materiale mësimore për shkollat në Kosovë, që e ndjekin programin dhe planin mësimor e Ministrisë së Arsimit, Shkencës dhe Zhvillimit Teknologjik të Serbisë. Pasojat e kësaj politike arritën kulmin e vet në fillim të vitit shkollor 2016/2017, kur tekstet e reja shkollore dhe materialet e tjera mësimore për nxënës që ndjekin shkollat në gjuhën serbe nga kategoritë e rrezikuara sociale, u vonuan me dorëzim deri në dhjetor 2016.

Që nga fillimi i vitit 2016, Dogana e Kosovës, me urdhër të Ministrisë së Shkencës dhe Teknologjisë së Kosovës, i mbau dërgesat e shumta të materialeve mësimore dhe teksteve shkollore për shkollat që e ndjekin programin dhe planin mësimor serb në Kosovë. Kjo politikë ka filluar si një masë të reciprocitetit, pasi Beogradi ndaloi dërgimin e teksteve shkollore në gjuhën shqipe në Prishtinë për studentët në Preshevë, Medvegjë dhe Bujanoc. Si rezultat i kësaj mase të reciprocitetit, shkollat serbe në Kosovë ballafaqohen me vështirësi në kryerjen e provimeve pranuese, mësuesit nuk i marrin mjetet për punë, kurse libraritë dhe prindërit janë të detyruar që t'isjellin librat shkollore në territorin e Kosovës, përmes kanaleve joformale, duke rrezikuar sanksione sepse për shkak të vendimit të MASHT-it e drejta për arsim është kriminalizuar.

Arsimi është shtylla e progresit dhe zhvillimit të çdo komuniteti. Si sistemi arsimor i komunitetit serb në Kosovë nuk ka qenë një temë e dialogut të Brukselit dhe duke marrë parasysh se sistemi arsimor i Kosovës nuk përfshin institucione arsimore që ofrojnë mësim në gjuhën serbe, veprime kufizuese të tilla të qeverisë së Kosovës në mënyrë të drejtpërdrejt u rrezikojnë qasje të lirë dhe të plotë në arsim, nxënësve të shkollave fillore dhe të mesme nga komunitete serbe, rome, boshnjake dhe komunitete të tjera joshqiptare që i ndjekin shkollat me planin dhe programin mësimor serbe. Veç kësaj, institucionet e Kosovës duke mos ofruar një alternativë të vlefshme as ndonjë zgjidhje për këtë problem, në mënyrë të drejtpërdrejtë dhe me vetëdije i rrezikojnë të drejtat themelore e komuniteteve serbe dhe komuniteteve të tjera në Kosovë.

Për fat të keq, kjo praktikë diskriminuuese nuk është i kufizuar vetëm kur bëhet fjalë për tekstet shkollore dhe mjetet mësimore, kështu që Dogana e Kosovës shpesh i mban edhe dërgesat private e qytetarëve që përmbajnë libra nga fusha e letresisë artistike dhe e shkencës, të shkruar në gjuhën serbe.

Rreth problemit:

Të drejtat civile janë shpesh një dëm kolateral në marrëdhëniet mes Beogradit dhe Prishtinës për shkak të cilëve politizimi i përditshmërisë bëhet një modus operandi i të dy qeverive. Problemet e qytetarëve fillojnë me vështirësitë që ato i kanë me qasjen në dokumentet personale nëpërmjet ushtrimit të të drejtave të pronësisë, të lirisë së lëvizjes dhe të drejtave për gjuhë dhe arsim. Edhe pse arsimi nuk ishte një nga temat në kuadrin e marrëveshjes së Brukselit, për shkak të nevojave reale të studentëve të kombësisë shqiptare në komunat e Bujanocit, Medvegjës dhe Preshevës, në fund të vitit 2015, u zhvilluan negocime midis ministrave të Arsimit të Kosovës dhe Serbisë. Negocimet ishin rreth dorrëzimit të teksteve shkollore në gjuhën shqipe për nxënësit e kombësisë shqiptar në Serbi. Për fat të keq, bisedimet nuk çuan në zgjidhjen e problemit, por vetëm në një zgjerim të tij që tani i përket edhe komunitetit serb në Kosovë. Në vijim është një shqyrtim kronologjik i ngjarjeve që çuan në rrezikim të të drejtave për arsim të pjesëtarëve të komuniteteve jo-shumicë në Serbi dhe Kosovë..

Më 10 shtator 2015. Beogradi dhe Prishtina u ranë dakord se te dyja qevëri do t'i furnizojë anëtarët e komuniteteve të tyre në Kosovë dhe në Sërbi jugore me tekstet shkollore për institucione arsimore fillore dhe të mesme.²²

Më 25 shtator 2015.²³ Në përgjigje të ndalimit të kalimit të librave shkollorë të dedikuar nxënësve me kombësinë shqiptare në Bujanoc, Preshevë dhe Medvegjë nga ana e autoriteteve serbe. Ministri i Arsimit i Kosovës, Kushtrim Shkodra, masën e reciprocitetit. Ministria më 25shtator ia dërgoi kërkesën Doganës së Kosovës, me të cilën kërkohet që Dogana të mos lejojë "që asnjë libër shkollor nga Serbia të hyjë në Kosovë pa miratimin paraprak e Ministrisë së Kosovës".²⁴

18 shkurt 2016. Delegacioni i Shqipërisë publikoi një deklaratë në përgjigje të Raportit të Shefit të Misionit të OSBE-së në Serbi, ambasadorit Peter Burkhartit. Në deklaratë theksohen

²²<http://www.balkaninsight.com/en/article/kosovo-serbia-exchange-school-books-09-10-2015>

²³<http://www.balkaninsight.com/en/article/kosovo-serbia-schoolbooks-deal-breaks-down-09-25-2015-1>

²⁴<http://www.slobodnaevropa.org/a/nesprovodjenje-reciprociteta-kod-skolskih-udzbenika/27604850.html>

shqetësimet për faktin se studentëve të kombësisë shqiptare nga Serbia jugore u mungojnë rreth 40% të librave për arsimin fillor në gjuhën shqipe, ndërsa për arsimin e mesëm në gjuhën shqipe, Ministria serbe e Arsimit miratoi vetëm 4 libra shkollorë në janar të vitit 2016 .

Më 2 mars 2016. Kamionët me 103,222 tekste shkollorë të dedikuara komunitetit shqiptar në jug të Serbisë janë kthyer në Kosovë pas pritjes gjashtëmuajshe në kalim kufiri.

Qershor 2016. Panairi i librit në Graçanicë²⁵ nuk është mbajtur pavarësisht deklartave zyrtare të zëvendësit të ministrit të arsimit se ndalimi zyrtar për import të librave nuk ekziston, por se për imortin e teksteve shkollorë duhet vetëm t'i dërgohet një kërkesë zyrtare ministrisë që do të konsiderojë nëse do ta lejojë importin apo jo.

Më 9 gusht 2016. Përfaqesuesit i Ministrisë së arsimit të Serbisë, Këshillit kombëtar të Pakicës shqiptare dhe Institutit për botimet shkollorë nënshkruan një Marrveshje për sigurimin e teksteve shkollorë në gjuhën shqipe. Memorandumi përcakton qartë se për çdo vit të ardhshëm shkollor, Këshillat kombëtarë e pakicës kombëtare e dorëzojnë listen e teksteve shkollorë piroritare për vitin e ardhshëm shkollor.

Më 1 shtator 2016. Këshilltari i Ministrisë së arsimit, shkencës dhe zhvillimit teknologjik të Serbisë, Dushan Maksimoviq thotë se ekziston një problem me shpërdarjen e teksteve shkollorë për shkak të ndalimit nga ana e pushtetit të Kosovës²⁶.

Më 8 shtator 2016. OJQ AKTIV nga Mitrovica Veriore publikoi një njoftim²⁷ në lidhje me mbajtjen e teksteve shkollorë të përdorura në sistemin e arsimit serb, dhe të dedikuarakategorive të rrezikuara sociale.²⁸

Më 25 nëntor 2016. Ministri i Arsimit, Shkencës dhe Zhvillimit Teknologjik i Serbisë, Mladen Sharçeviq bisedoi me Ambasadorin e Shqipërisë në Beograd, Ilir Boqka, për bashkëpunimin mes dy vendeve në fushën e arsimit dhe e shkencës, duke përfshirë edhe çështjen e përkthimit të teksteve shkollorë për nxënësit që ndjekin mësim në gjuhën shqipe. Gjatë bisedës është theksuar edhe nevoja për një takim të Ministrave të Arsimit të Serbisë dhe Shqipërisë për të nënshkruar një marrëveshje mbi përkthimin e teksteve shkollorë.

²⁵http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2016&mm=06&dd=21&nav_category=640&nav_id=1146294

²⁶<http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/drustvo/aktuelno.290.html:623025-Srpski-udzbениci-ne-stizuna-Kosmet>

²⁷http://ngoaktiv.org/news/public_statement_regarding_the_issues_of_retention_of_textbooks_on_behalf_of_kosovo_customs/1086

²⁸<http://www.rtklive.com/rtk2/?id=2&r=7169>

Vendimi i Qeverisë së Serbisë ka ndikuar në 7,735 studentë në Bujanoc, Preshevë dhe Medvegjë. Vendimi i Qeverisë së Kosovës ka ndikuar në 17,797 studentë në tërë Kosovën, si dhe në qytetarët dërgesat private e të cilëve gjithashtu mbahen në bazë të udhëzimit të MASHT-it.

Korniza Ligjore:

Korniza ligjore e Kosovës, moderne dhe gjithëpërfshirëse, ua ofron të drejtat më e gjera komuniteteve jo-shumicë në krahasim me vendet në Ballkanin Perëndimor. Pra, kuadri ligjor i Kosovës shkon një hap përpara të gjithëve në rajon, dhe kur bëhet fjalë për arsim në gjuhën serbe, ligji i Kosovës nr. 03/L-068 për arsim në komunat, me neni 12, paragrafi 2, e detyron qeverinë e Kosovës që „ Shkollat në të cilat zhvillohen mesime në gjuhën serbe mund të përdoren programin mësimor dhe tekstet shkollore që boton Ministria e arsimit e Republikës së Serbisë, me një njoftim të dorëzuar Ministrisë së Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë së Republikës së Kosovës,„ Me këtë ligj, MASHT ka një afat prej 3 muajsh për t'i paraqitur kundërshtimet ndaj materialeve të dorëzuara. Në rast se kundërshtimet ndaj materialeve mësimore ekzistojnë, MASHT është detyruar të formojë një komision të Pavarur për shqyrtimin e teksteve shkollore dhe materialeve në gjuhën serbe. I njëjti ligj e rregullon edhe statusin e veçantë të komunës Mitrovica e Veriut, së cilës, me këtë ligj por edhe me nenin 21 e Ligjit për Pushtetin Lokal, është dhënë autoriteti më i zgjeruar mbi institucionet që ofrojnë arsimin e lartë.

Nga ana tjetër, Ligji serb për këshillat kombëtarë të pakicave kombëtare e rregullon rolin e këshillave kombëtarë në krijim e në pjesëmarrje në punën e institucioneve arsimore, por edhe në krijimin e planit dhe programit mësimor. Në të njëjtën mënyrë Ligji për tekstet shkollore i përcakton kriteret teknike që duhet të ndiqen gjatë dërgimit të kërkesës për miratimin e teksteve shkollore. Neni 3 i këtij ligji përcakton se teksti shkollor në gjuhën dhe shkrimin e pakicave i botuar në një vend të huaj, por i miratuar në përputhje me Ligjin për tekstet shkollore gjithashtu konsiderohet si teksti shkollor në gjuhën dhe shkrimin e pakicave kombëtare.

Në rastin e Serbisë, si arsytet për mbajtjen e teksteve shkollore për nxënësit e kombësisë shqiptare nga Kosova në Bujanoc, Preshevë dhe Medvegjë përmenden përmbajtjet e politizuara dhe tendencioze në libra. Në rastin e Kosovës, si arsyeja për mbajtjen e teksteve shkollore nga Serbia për nxënësit e kombësisë serbe në tërë Kosovën, përmendet parimi i reciprocitetit. Megjithatë, gjatë miratimit të vendimit për ndalimin e importit të teksteve shkollore, MASHT jo vetëm që ka sheklur ligjin për arsim brenda komunave në Kosovë, por nuk i respektoi

Platforma për analizë dhe hulumtim

procedurat e veta ligjore të përcaktuara me këtë ligj, kështu që Ministria e Arsimit nuk e formoi komisionin e pavarur për shqyrtimin e materialeve mësimore në gjuhën serbe. Ky komision mund të formohet nëse MASHT-i ka kundërshtime mbi tekstet shkollore dhe përbëhet nga tri anëtarë të deleguara nga ana e MASH-it, tri anëtarë të dërguar nga deputetët serbe në Kuvendin e Kosovës dhe nga një përfaqesuesi i bashkisë ndërkombëtare. Komisioni u mbledh në vitin 2009, dhe në vitin 2010 i ka paraqitur në raportin kundërstimet e veta mbi tekstet shkollore nga Serbia. Kundërshtimet e shpeshta ishin në lidhje me tekstet shkollore të historisë dhe gjeografisë, kurse tekstet shkollore nga edukimi fetar nuk u konsideruan sepse nuk janë në përputhje me parimin e laicitetit të shpallur në Kushtetutën e Kosovës.

Përveç dallimeve strukturale në sistemin arsimor, Komisioni ka konstatuar edhe se:

- Tekstet shkollore nuk e tregojnë historinë e Kosovës, por në radhë të parë historinë e popullit serb në tërësi, dhe nuk përfshijnë një pjesë të historisë bashkëkohore (periudha kohore nga viti 1998. deri tani) apo e mbulojnë atë vetëm nëpërmjet prezantimit të përgjithshëm të fakteve dhe datave, pa analizë. Nxënësit, Serbët e Kosovës, zakonisht mësojnë për Shqiptarët dhe historinë e tyre vetëm që nga lufta e dytë botërore dhe më tej.
- Fëmijët nga tekstet shkollore e gjeografisë mësojnë se Kosova është krahina jugore në Sërbi ku jeton pjesa më e madhe e pakicës shqiptare.
- Duke pasur parasysh se Kushtetuta e Kosovës e përcakton Kosovën si një shtet sekular, komisioni ka vendosur ta refuzojë plotësisht programin mësimor dhe tekstet shkollore për edukimin fetar dhe si rezultat, edukimi fetar nuk konsiderohet si një lëndë i veçant.

Komisioni propozoi edhe se Ministria e arsimit, shkencës dhe teknologjisë në Kosovë (MASHT) ta zhvillojë planin e plotë mësimor në gjuhën serbe që është në përputhje me Kushtetutën e Kosovës dhe Kornizën e programit mësimor në Kosovë.

Duke konsideruar se nuk është e mundur t'u drejtohen prodhuesve të teksteve shkollore në Sërbi me një kërkesë për botimin e versioneve të rishikuara të librave ekzistuese, komisioni propozoi që MASHT të shpërdajë dhe të japë urdhër shkollave t'i vendosen hartat e Kosovës në vendet e dukshme në të gjithë shkollat dhe klasat ku edukohen nxënësit sipas planit mësimor të Sërbisë dhe teksteve shkollorë nga Sërbia.

Komisioni propozoi që MASHT të krjojë një program të plotë mësimor dhe tekstet shkollore e historisë në gjuhën serbe që merren me temat historike kështu që të jetë në përputhje me Kushtetutën e Kosovës dhe Kornizën e programit mësimor në Kosovë.

Platforma për analizë dhe hulumtim

Propozimet e Komisionit nuk i respektuan as institucione arsimore në Kosovë, që i organizojnë mësimet në gjuhën serbe, as MASHT. Gjithashtu, pasi që korniza ligjore e Kosovës, ashtu edhe Korniza ligjore ndërkombëtare nuk i njohin „ masat e reciprocitetit, si një bazë ligjore për përjashtim nga respektimi i dispozitëve të legjislacionit kombëtar, mund të përfundohet se MASHT, shtatë vjet pas mbledhjes së komisionit të Pavarur për shqyrtimin e materialeve mësimore në gjuhën serbe, tregon se nuk është në gjendje të organizojë arsim në gjuhën serbe në Kosovë, ndërsa treguesit për cilësinë e arsimit në gjuhën shqipe dhe atë boshnjake janë rrënues. Duhet të theksohet se një pjesë të përgjegjësive për situatën aktuale ka të bëjë edhe me kryetarët e institucioneve arsimore që mësim në Kosovë organizojnë në gjuhën serbe dhe që mohojnë se problemi ekziston, dhe gjithashtu, sipas fjalëve të zëvendësit të Ministrit të Arsimit, Usmen Baldzi, nuk i dërguan ministrisë një kërkesë për importin e librave. Gjithashtu, kanë ndodhur edhe gabime procedurale gjatë paraqitjes së kërkesës për importin e librave në Graçanicë dhe Mitrovicë Veriore në vitin 2016. Sipas fjalëve të Usmen Baldzi, zëvendësit të ministrit të arsimit të Kosovës, ndalimi i importit të librave për panairët në Graçanicë dhe Mitrovicë Verior nuk ka të bëjë me ndalimin e diskutueshëm të importit e librave në gjuhën shqipe, por me pushtetet lokale që kërkesat për import gabimisht ia dretjuan MASHT-it në vend të Ministrisë së kulturës e cila është e autorizuar që ta japë lejen në këtë rast konkrete.

Në mënyrë që të vlerësojë ndikimin e vërtetë të vendimit të MASHT-it ta ndalojë importin e teksteve shkollore në gjuhën shqipe, Platforma për analizë dhe hulumtim ka organizuar një tryezë të rrumbullakët në Shilovo ku morën pjesë arsimtarët e institucioneve që mësimet i organizojnë në gjuhën serbe. Pjesëmarrësit i kësaj tryeze të rrumbullakët thane se për shkak të ndalimit të importit të teksteve shkollore në gjuhën serbe, prinderit duhet të gjejnë vetë një mënyrë për të marrë tekste shkollore sepse nuk mund të mbështeten më se shkollat do ta kryejnë shpërdarjen e tyre. Drejtori i një prej shkollave të mësme deklaroi se vendimi i MASH-it nuk i referohet vetëm librave, dhe shtoi se një dërgesë me çertifikatat e shkollës së tij, ishte gjithashtu e ndaluar dhe institucioni i tij ishte dënuar për shkak të tejkalimit të afatit ligjor për dorëzimin e çertifikatave. Këto lloje të vonësive mund të reflektohen negativisht mbi studentët të cilët i kanë çertifikatat e nevojshme për të regjistruar për provimet pranuese në universitete. Një shembull tjetër i pengesave serioze me pasojat potencialisht të rënda për studentët është edhe shembulli i mbajtjes së testeve për provimin pranues për shkollë të mesme, kur deri në ditën e fundit ishte e pasigurt nëse provimet pranuese në shkollat e Kosovës që organizojnë mësim në gjuhën serbe do të mbahen siç është planifikuar.

Përfundim:

Qeveria e Kosovës dhe ajo e Serbisë shpesh politizojnë dhe instrumentalizojnë të drejtat e komuniteteve pakicë, sidomos kur është fjala për komunitetin serb në Kosovë. Megjithatë, roli mbikëqyrës i Kuvendit të Kosovës dhe roli i institucioneve të pavarura në Kosovë që duhet të merren me këto çështje mbetet të marginalizuar. Kjo praktikë nuk është e papritur në demokracitë e reja të karakterizuara me institucione të dobëta, megjithatë, është e nevojshme të ballafaqohemi me faktin se komunitetet kanë pasoja të rënda për shkak të sistemeve jo-homogjene, kontradiktore dhe politike, që janë reciprokisht të papranuara e "të cilat funksionojnë" në Kosovë. Prandaj, këto sisteme pavarësisht nga të gjitha dallimet e tyre duhet të gjejnë një mënyrë për të komunikuar për hir të interesave të komuniteteve, dhe Kuvendi i Kosovës duhet të jetë më të përgjegjshëm duke ushtruar rolin e vetë të mbikëqyrjes dhe duke treguar për modelet e sjelljes diskriminuese dhe jodemokratike së qeverisë dhe agjencive të saj.

Marrëdhëniet e prishura etnike në Kosovë nënkuptojnë detyrimin e qeverisë në Prishtinë që të merret me problemet e komunitetit serb me ndjeshmëri të veçantë dhe duke vepruar në mënyrë afirmative. Kjo, mbi të gjitha, duhet të kryhet me zbatimin konsistent e dispozitave ligjore që rregullojnë dhe promovojnë të drejtat e komuniteteve jo-shumicë. Veprimi revanshist dhe i papërgjegjshëm i Qeverisë së Kosovës dhe institucioneve të saj ndaj komunitetit serb është një praktikë shumë e rrezikshme, sidomos duke pasur parasysh faktin se me shkeljen e dispozitave të trajtuara në këtë shqyrtim të shkurtër të politikës praktike që i referohen interesave individuale dhe kolektive më të ndjeshme të komunitetit serb, arsimit dhe të ardhmës së fëmijëve, qevëria rrezikon se për pasojën direkte, të ketë emigrimin e Serbëve nga Kosova.

Rekomandimet:

- MASHT-i duhet të veproi sipas ligjit dhe ta shfuqizoi vendimin për ndalimin e importimit të librave mësimore në gjuhën serbe.
 - Nëse mungon dëshira politike që vendimi joligjor i MASHT-it për ndalimin e importimit të librave mësimore në gjuhën serbe abrogohet, MASHT-i duhet të jep udhëzim të qartë doganës kosovare që ndalimi kontestues i importimit t'i përket vetëm librave mësimore në gjuhën serbe, jo edhe në dërgesat private të qytetarëve.
- Në të ardhmen, të gjitha vendimet e MASHT-it të cilët mund të ketë ndikim në kushtet për arsimimin në gjuhën e bashkësive jo shumicë duhet të merren në konsultim me

Platforma për analizë dhe hulumtim

institucionet të cilat mirën me mbrojtjen e të drejtave pjesëtarëve të bashkësive jo shumicë.

- Zyra për çështjet e bashkësive duhet ta iniciojë çështjen e ndalimit të importit të librave mësimore në gjuhën serbe në mbledhjet e Community Issue Group (CIG) në mënyrë që ky problem të bëhet më i dukshëm edhe në mesin e përfaqësuesve të bashkësisë ndërkombëtare në Kosovë.
- Përfaqësuesit politik serb duhet patjetër të jenë ma proaktiv në kërkimin e përgjegjësive të institucioneve të Qeverisë kosovare që t'u përmbahen ligjeve të veta. Në këtë kuptim, Platforma për analizë dhe hulumtime propozon përfaqësuesve të Listës Serbe të nënshkruajnë interpelacionin dhe ta ftojnë në përgjegjësi Ministrin e arsimit, shkencës dhe teknologjisë të Kosovës.
- Përfaqësuesit politik serb duhet të kërkojnë vlerësimin e kushtetutshmërisë të vendimit të MASHT-it për të ndaluar importimin e librave mësimore në gjuhën serbe.

Anëtarët e platformës për analizë dhe hulumtim:

Svetlana Rakić, kryetare e Platformës për analizë dhe hulumtim nga Center for training and development (CTD)

Miloš Timotijević, nënkryetar i Platformës për analizë dhe hulumtim nga AKTIV-i

Darko Stanković, anëtarë i Platformës për analizë dhe hulumtim nga EOMK

Dejan Mirić, anëtarë i Platformës për analizë dhe hulumtim si hulumtues i pavarur

Dragana Aleksić, anëtare e Platformës për analizë dhe hulumtim si hulumtuese e pavarur

Dušan Milunović, anëtarë i Platformës për analizë dhe hulumtim si hulumtues i pavarur

Igor Dašić, anëtar i Platformës për analizë dhe hulumtim nga Forum for a better society (FBSC)

Ivana Đokić, anëtare e Platformës për analizë dhe hulumtim nga Qendra për zhvillim të potencialëve njerëzore

Lazar Milić, anëtarë i Platformës për analizë dhe hulumtim nga AKTIV-i

Lazar Rakić, anëtarë i Platformës për analizë dhe hulumtim nga The Upgrade Society

Marko Marjanović, anëtarë i Platformës për analizë dhe hulumtim nga Institute for the development of Civil Society - Innovate-a

Marko Rakić, anëtarë i Platformës për analizë dhe hulumtim nga Local Initiative North Kosovo LINK

Milica Andrić, anëtare e Platformës për analizë dhe hulumtim nga AKTIV-i

Platforma për analizë dhe hulumtim

Milica Đorđević, anëtare e Platformës për analizë dhe hulumtim nga Wake up club

Milica Rakić, anëtare e Platformës për analizë dhe hulumtim nga CETUS-i

Milija Biševac, anëtarë i Platformës për analizë dhe hulumtim nga Putokaz-i

Miloš Vukadinović, anëtarë i Platformës për analizë dhe hulumtim si hulumtues i pavarur

Stevan Đokić, anëtar i Platformës për analizë dhe hulumtim nga Qendra për zhvillimin e potencialeve njerëzore

Veroljub Petronić, anëtarë i Platformës për analizë dhe hulumtim nga Qendra humane

About the Platform for Analysis and Research

The Platform for Analysis and Research (PAR) is an informal group that came together in April of 2015 as part of the project “Strengthening the Capacity of Civil Society to Contribute More Effectively to the Decision-Making Process” that was financed by the Office of the European Union in Kosovo and implemented by NGO AKTIV from Mitrovica e Veriut/Severna Mitrovica and The Centre for Peace and Tolerance in Graçanicë/Gračanica. Initially, PAR counted fourteen (14) civil society organisations from four Serbian-majority municipalities in north Kosovo and 25 of their members. PAR was formed with the goal(s):

- To conduct research in all areas that are of importance to the quality of life of Serbian and other minority communities in Kosovo
- For every member present and promote the results of research carried out in accordance with their personal potential and availability of funds
- To analyse and research practical politics on the local and central levels of government
- Prepare practical policy proposals and recommendations that will lead to positive changes in legislation
- Carry out advocacy for specific solutions in the area of practical policies that affect members of non-majority communities, either independently or in cooperation with certain groups of people.
- The issuing of joint statements and positions towards issues that are of interest for the Serbian community in Kosovo

Upon the project’s completion, PAR underwent a re-organisation and counts eleven (11) organisations and six (6) individual researchers as members. Currently, PAR is financed by funds from SlovakAID and the Office of the European Union in Kosovo.

About the document:

This document is designed as a policy memo addressed towards the members of the Committee on Internal Affairs, Security and Supervision of the Kosovo Security Force, in order to achieve broader participation of civil society organizations from four Serb-majority municipalities of northern Kosovo (Mitrovica e Veriut/Severna Mitrovica, Zveçan/Zvečan, Leposaviq/Leposavić and Zubin Potok) in the work of the Kosovo Assembly. The intention of the document is to

Platform for Analysis and Research

illustrate to the lawmakers the difficulties the Serbian community in Kosovo faces in realizing their constitutional right to education in mother tongue.

The document was drafted by the members of Platform for Analysis and Research with special dedication of Darko Stanković from European Organisation of Youth in Kosovo. The document was created as part of the project “Increasing the Participation of Serbian CSOs in the Work and Monitoring of Parliamentary Committees” funded by European Union Office in Kosovo through Kosovar Civil Society Foundation and implemented by NGO AKTIV from Mitrovica e Veriut/Severna Mitrovica.

Politization of human rights: education in the Serbian language in Kosovo

Abstract:

Institutions of the Kosovo government systematically block regular deliveries which contain teaching materials for schools in Kosovo that uphold the curriculum of Serbia's Ministry of Education, Science, and Technologic Development. The consequences of such politics have culminated at the beginning of the 2016/2017 school year, when new textbooks and other teaching material meant for pupils who study in the Serbian language – and who come from socially vulnerable categories – were late with the delivery up until December 2016.

Since the beginning of 2016, by order of the Ministry of Education, Science, and Technology of Kosovo, the Customs of Kosovo retained many deliveries of teaching material and textbooks meant for schools working under the Serbian curriculum in Kosovo. These policies started as a reciprocity measure after Belgrade stopped the delivery of textbooks in the Albanian language from Pristina to pupils in Presevo, Medvedja, and Bujanovac. As a result of this reciprocal measure, Serbian schools in Kosovo face difficulties in conducting entrance exams, teachers do not receive resources for their work, whereas bookshops and parents are forced to bring books into Kosovo's territory through unofficial channels, thereby risking fines, since the aforementioned Ministry committed an act of criminalization of the right to education.

Education is a pillar of improvement and development of every community. Since the education system of the Serbian community in Kosovo was not one of the topics of the Brussels dialogue, and considering that the Kosovo education system does not encompass educational institutions that offer schooling in the Serbian language, these restrictive moves of the Kosovo government are directly endangering the free and complete access to education for students of primary and secondary schools from the Serbian, Romani, Bosniak, and other non-Albanian communities that attend school in accordance with the Serbian curriculum. Simultaneously, not offering a valid alternative, nor a solution to the existing issue, the Kosovo institutions directly and consciously threaten the basic rights of the Serbian and other communities in Kosovo.

Unfortunately, this discriminatory practice is not limited to textbooks and teaching material only, since the Kosovo customs often retain even private deliveries of citizens which contain books from the field of belles-lettres and science written in the Serbian language.

On the issue:

Civic rights are often collateral damage in the relations between Belgrade and Pristina. Due to this, politicizing of everyday events became a *modus operandi* of both governments. Problems of the citizens start with difficulties in accessing personal documents, through achieving property rights, the rights to freedom of movement, to language, and education. Even though education was not one of the topics of the Brussels Agreement, due to a real need²⁹ of the students of the Albanian population in the municipalities of Bujanovac, Medvedja, and Presevo, negotiations started in the end of 2015 on behalf of the Ministers of education of Kosovo and Serbia. Talks were conducted on the topic of delivering textbooks in the Albanian language to Albanian pupils in Serbia. Unfortunately, the negotiations did not lead to a solution of the problem, but only to a widening of the problem that now encompasses the Serbian community in Kosovo as well. In the following parts of this paper, you may find a chronological overview of events that led to endangering the rights to education of members of non-majority communities in Serbia and Kosovo.

September 10, 2015 – Officials from Belgrade and Pristina agreed to have both governments supply textbooks for primary and secondary educational institutions to members of their communities in Kosovo and south Serbia.³⁰

September 25, 2015³¹ – As a reaction to the ban of the transit of books meant for Albanian pupils in Bujanovac, Presevo, and Medvedja on behalf of the Serbian authorities, Kosovo's minister of education, Kushtrim Shkodra, announced measures of reciprocity. On September 25th, this Ministry sent a request to Kosovo's Customs in which they instruct them not to let "a single textbook from Serbia enter Kosovo without prior approval of the Kosovo Ministry."³²

February 18, 2016 – A delegation from Albania announces a statement³³ as a response to the report of the OSCE Mission in Serbia head, Ambassador Peter Burkhart. The statement mentions the concern due to the fact that Albanian pupils from south Serbia are missing 40% of books for primary education in the Albanian language, whereas Serbia's Ministry of Education had approved only 4 textbooks in Albanian for secondary schools up until 2016.

²⁹ Up until 1999, textbooks for Albanian pupils in the three municipalities were delivered from Pristina. However, after 1999, issues arise with providing textbooks for Albanian pupils in their mother tongue.

³⁰<http://www.balkaninsight.com/en/article/kosovo-serbia-exchange-school-books-09-10-2015>

³¹<http://www.balkaninsight.com/en/article/kosovo-serbia-schoolbooks-deal-breaks-down-09-25-2015-1>

³²<http://www.slobodnaevropa.org/a/nesprovodjenje-reciprociteta-kod-skolskih-udzbenika/27604850.html>

³³<http://www.osce.org/pc/224541?download=true>

March 2, 2016 – A truck containing 103,222 textbooks meant for the Albanian community in south Serbia is returned to Kosovo after a six-month wait on the crossing.³⁴

June 2016 – The book fair in Graçanicë/Gračanica³⁵ is not held despite official statements of the deputy minister of education that official bans for importing books are not imposed, but that a request needs to be sent to the Ministry for consideration if textbooks were to be imported.

August 9, 2016 – Representatives from the Ministry of Education of Serbia, the National Council of the Albanian Minority, and the Institute for Textbooks signed an Agreement on providing textbooks which are missing in the Albanian language.³⁶ A memorandum defined that national councils of ethnic minorities will deliver lists of priority textbooks for the following school year.³⁷

September 1, 2016 – An adviser to the Ministry of Education, Science, and Technologic Development, Dusan Maksimovic, announces that there is an issue with delivering textbooks due to a ban by the Kosovo authorities.³⁸

September 8, 2016 – NGO AKTIV from Mitrovica e Veriut/Severna Mitrovica publishes a statement³⁹ regarding the retention of textbooks used in the Serbian education system, and meant for socially vulnerable categories.⁴⁰

November 25, 2016 – The minister of education, science, and technologic development of Serbia, Mladen Sarcevic, spoke to the ambassador of Albania in Belgrade, Ilir Bocka, on the cooperation of two states in education and science, including the topic of translating textbooks for students who attend school in the Albanian language.⁴¹ In the course of the meeting, a need was established for the meeting of the minister of education of Serbia and Albania in order to sign an agreement of translating textbooks.

³⁴<http://www.balkaninsight.com/rs/article/srbija-vratila-ud%C5%BEbenike-na-albanskom-jeziku-na-kosovo-03-02-2016>

³⁵http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2016&mm=06&dd=21&nav_category=640&nav_id=146294

³⁶<http://www.nspm.rs/hronika/ministarstvo-prosvete-i-albanski-nacionalni-savet-potpisali-sporazum-o-obebedjivanju-udzbenika-na-albanskom-jeziku.html?alphabet=l>

³⁷<http://www.nspm.rs/hronika/ministarstvo-prosvete-i-albanski-nacionalni-savet-potpisali-sporazum-o-obebedjivanju-udzbenika-na-albanskom-jeziku.html?alphabet=l>

³⁸<http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/drustvo/aktuelno.290.html:623025-Srpski-udzbenici-ne-stizu-na-Kosmet>

³⁹http://ngoaktiv.org/news/public_statement_regarding_the_issues_of_retention_of_textbooks_on_behalf_of_kosovo_customs/1086

⁴⁰<http://www.rtklive.com/rtk2/?id=2&r=7169>

⁴¹<http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/politika/2539362/sarcevic-sa-ambasadorom-albanije-o-saradnji-dve-zemlje.html>

The decision of the Government of Serbia affected 7,735 students in Bujanovac, Presevo, and Medvedja. The decision of the Government of Kosovo affected 17,797⁴² students throughout Kosovo, as well as citizens whose private deliveries are retained on the basis of Kosovo's Ministry of Education instructions.

Legal framework:

Modern and inclusive, the Kosovo legal framework offers more rights to non-majority communities than it is the case in Western Balkans countries. Kosovo's legal framework is a step ahead of all the other legal frameworks in the region where education in the Serbian language is concerned. Kosovo's law number 03/L-068 on education in municipalities⁴³, article 12, paragraph 2, obliges the Kosovo government to do the following: "Schools that teach in the Serbian language may use the curriculum and textbooks issued by the Ministry of Education of the Republic of Serbia with a notification letter delivered to the Ministry of Education, Science, and Technology of the Republic of Kosovo." According to this law, the mentioned ministry of Kosovo has got a deadline of 3 months to provide remarks to the delivered materials. In the case that remarks are not provided regarding the teaching material, the Ministry is obliged to form an Independent commission for reviewing textbooks and materials in the Serbian language. The same law defines a special status of the Mitrovica e Veriut/Severna Mitrovica municipality, which is granted extended jurisdiction over institutions of high education, according to this law, but also to article 21 of the Law on Local Self-government⁴⁴.

On the other hand, Serbia's Law on national councils of ethnic minorities⁴⁵ defines the function and work of educational institutions, but also the steps of creating the curriculum. Equally, the Law on textbooks⁴⁶ defines the technical criteria which must be upheld while sending a request for the approval of textbooks. Article 3 of this law defines that a textbook in the language and script of an ethnic minority is considered to be a textbook in the language and script of an ethnic minority which was published in a foreign country, but approved in accordance with the Law on textbooks.

⁴² Information on the numerical strength of the Albanian students in the municipalities of Bujanovac, Medvedja, and Presevo, as well as the number of students in schools which function according to the Serbian curriculum in Kosovo – were delivered to NGO AKTIV on the 24th of November 2016, by the Ministry of Education, Science, and Technologic Development of Serbia.

⁴³<https://masht.rks-gov.net/uploads/2015/06/09-2008-03-1068-sr.pdf>

⁴⁴http://www.minoritycentre.org/sites/default/files/2008_03_LokalnaSamoupravaKosovo_sr.pdf

⁴⁵http://www.zenta-senta.co.rs/dokumenti/ostali_dokumenti/zonsnm_sr.pdf

⁴⁶<http://www.zuov.gov.rs/wp-content/uploads/2014/06/ZAKON-O-UD%C5%BDBENICIMA-15.pdf>

In the case of Serbia, as the reasons for retaining textbooks from Kosovo meant for Albanian students in Bujanovac, Presevo, and Medvedja – politicized and tendentious content in the books is mentioned. In the case of Kosovo, as the reasons for retaining textbooks from Serbia meant for Serbian students throughout Kosovo – the principle of reciprocity is put forward. However, when the decision was made on the ban of importing textbooks, the Kosovo Ministry did not only break the Law on education in municipalities in Kosovo, but also did not uphold to its own legal procedures prescribed by the law. Hence, the Ministry of Education did not establish an Independent commission for the overview of curriculum in the Serbian language. This Commission may be formed if Kosovo's mentioned Ministry has got some objections to the textbooks, that it has three members delegated by the Ministry, three members delegated by Serbian deputies in the Assembly of Kosovo, and one representative of the international community. The Commission was in session in 2009, whereas in 2010 it published a report on its objections to the teaching material from Serbia. The most frequent objections referred to the textbooks of history and geography, whereas textbooks used for religious education class were not considered, because they were not in accordance with the principles of secularity proclaimed in the Constitution of Kosovo.

Next to structural differences in the education system, the Commission⁴⁷ ascertained the following:

- Textbooks do not represent the history of Kosovo, but primarily the history of the Serbian people as a whole, not encompassing a part of modern history (the period from 1998 until now) or covering it only by presenting general facts and dates, while analyses are excluded. Kosovo Serb students mainly learn about Albanians and their history only from the period of the Second World War.
- Children learn in the textbooks of geography that Kosovo is a southern Serbian province, where the largest part of the Albanian minority live.
- Bearing in mind that the Constitution of Kosovo defines Kosovo as a secular state, the Commission decided to completely reject the curriculum and textbooks for religious education class; hence, religious education is not treated as a separate subject.

The Commission suggested that the Ministry of Education, Science, and Technology in Kosovo (MONT) develops its complete curriculum in the Serbian language, which is according to the Constitution of Kosovo and Kosovo's Framework of the curriculum.

⁴⁷http://www.irational.org/vahida/history/czkd/literature/Sveobuhvatni_Izvestaj_Nezavisna_Komisija_za_pregled%20nastavnog_materijala_na_srpskom_jeziku.pdf

Platform for Analysis and Research

Considering that it is not plausible to address the creators/producers of textbooks in Serbia with a request to publish the revised versions of existing books, the Commission suggested that MONT distributes maps of Kosovo and orders schools to place them in all schools and classrooms in which students and pupils are being educated according to the curriculum of Serbia and textbooks delivered from Serbia.

The Commission suggests that this Ministry creates a complete curriculum and textbooks of history in the Serbian language which deal with historical topics in a way which is in line with the Constitution of Kosovo and the Framework of the curriculum in Kosovo.

Recommendations of the Commission were not upheld by educational institutions in Kosovo that teach in the Serbian language, nor by the aforementioned MONT. Also, since the Kosovo legal framework and the international legal framework do not recognize “reciprocal measures” as a legal basis of exception from upholding to provisions of state legislature, it may be concluded that the Ministry and the Customs of Kosovo are violating their own laws. Simultaneously, seven years after the Independent commission for the overview of teaching material in the Serbian language was established, it is evident that MONT is not capable of organizing education in the Serbian language in Kosovo, whereas the indicators of the quality of education in the Albanian and Bosnian languages is devastating.

It should be emphasized that a part of the responsibility for the situation lies among the heads of educational institutions that teach in the Serbian language in Kosovo, who deny that a problem exists, and – in the words of the deputy minister of education, Usmen Baldzi – the Ministry had not received a request for importing books from the mentioned institutions. Equally, procedural errors were made during the filing of requests for importing books for book fairs in Graçanicë/Gračanica and Mitrovica e Veriut/Severna Mitrovica in 2016. According to Usmen Baldzi, the deputy of Kosovo’s minister of education, the ban on importing books for fairs in Graçanicë/Gračanica and Mitrovica e Veriut/Severna Mitrovica did not come into place due to the contentious ban on textbooks in the Serbian language, but because the local institutions mistakenly sent requests for importing books to MONT, instead of the Ministry of Culture which is competent to issue a permit in this particular case.

In order to evaluate the tangible influence of MONT’s decision to ban the import of books in the Serbian language, the Platform for Analysis and Research organized a roundtable in Shillovë/Šilovo, where teachers work in institutions that teach in the Serbian language. Due to the ban on importing books in the Serbian language, the participants of this roundtable mentioned that parents had to find ways to obtain the textbooks, because they can no longer rely on the schools to carry out the delivery of textbooks. The Principal of a secondary school

said that MONT's decision does not only reflect on the textbooks, so he mentioned that the shipment of school certificates handled by him was also blocked, whereas the institution he heads was fined for exceeding the legal limit for sending out school certificates. This kind of delay may negatively reflect on the students who require the school certificates in order to participate in entrance exams at universities. An additional example of serious obstructions with potentially serious consequences for the students is the one of retaining entrance exams for secondary schools, when it was uncertain to the last day of the deadline whether entrance exams in schools in Kosovo that teach in Serbian will be held according to plan.

Conclusion:

The governments of Kosovo and Serbia politicize and instrumentalize the rights of non-majority communities, especially when it comes to the Serbian community in Kosovo. However, the supervisory role of the Parliament of Kosovo, but also Kosovo's independent institutions that should be dealing with this issue remains marginalized. This kind of practice is not unexpected in young democracies decorated by weak institutions. However, it is necessary to face the fact that – due to inhomogeneous, conflicted, and mutually unrecognized political systems which “function” in Kosovo – communities bear serious consequences. Hence, beside all the differences, these systems must find a way to communicate for the benefit of the communities, whereas the Parliament of Kosovo needs to be more responsible in achieving their supervisory role and pointing out to discriminatory and undemocratic practices of the government and its agencies.

Strained ethnic relations in Kosovo implicate the obligation of the government in Pristina to approach the topic with high sensitivity and to affirmatively deal with the problems of the Serbian community. Above all, this should be done by consistently applying legal provisions which regulate and affirm the rights of non-majority communities. Revanchist and irresponsible government and its institutions' actions towards the Serbian community is a highly dangerous practice, especially bearing in mind the fact that the government is risking to have a direct consequence of Serbs emigrating from Kosovo, all due to violation of provisions this policy memo deals with, addressing the most sensitive individual and collective interests of the Serbian community, their education and their children's future.

Recommendations:

- MONT should act according to the law and abolish the decision of banning the import of textbooks in the Serbian language.
 - If the political will to revoke the unlawful decision of MONT on the ban on importing textbooks in the Serbian language remains absent, MONT should address a clear instruction to the Customs of Kosovo that the contentious import ban is referring to textbooks in Serbian, not to private shipments of citizens.
- In the future, all decisions of MONT that could have an effect on education in the languages of non-majority communities should be made in consultation with institutions that deal with the protection of rights of non-majority communities' members.
- The Office for Community Affairs should address the issue of the ban on import of textbooks in the Serbian language in the course of the Community Issue Group (CIG) meetings in order for this problem to become more visible among the representatives of the international community in Kosovo as well.
- Serbian political representatives must be proactive in requesting responsibility of institutions of the Kosovo government, in order for them to uphold their own laws. In this sense, the Platform for Analysis and Research suggests to the Srpska lista deputies to sign an interpellation and demand responsibility from Kosovo's minister of education, science and technology.
- Serbian political representatives should seek a constitutionality assessment of MONT's decision to ban the import of textbooks in the Serbian language.

Members of Platform for Analysis and Research:

Svetlana Rakić, President of Platform for Analysis and Research from Center for Training and Development (CTD)

Miloš Timotijević, Vice President of Platform for Analysis and Research from NGO AKTIV

Darko Stanković, member of Platform for Analysis and Research from EOMK

Dejan Mirić, member of Platform for Analysis and Researches independent researcher

Dragana Aleksić, member of Platform for Analysis and Researches independent researcher

Dušan Milunović, member of Platform for Analysis and Researches independent researcher

Igor Dašić, member of Platform for Analysis and Research from Forum for a better society (FBSC)

Platform for Analysis and Research

Ivana Đokić, member of Platform for Analysis and Research from Centre for Development of Human Potentials

Lazar Milić, member of Platform for Analysis and Research from NGO AKTIV

Lazar Rakić, member of Platform for Analysis and Research from The Upgrade Society

Marko Marjanović, member of Platform for Analysis and Research from Institute for the Development of Civil Society Innovate-a

Marko Rakić, member of Platform for Analysis and Research from Local Initiative North Kosovo LINK

Milica Andrić, member of Platform for Analysis and Research from NGO AKTIV

Milica Đorđević, member of Platform for Analysis and Research from Wake Up Club

Milica Rakić, member of Platform for Analysis and Research from CETUS

Milija Biševac, member of Platform for Analysis and Research from Youth Association Putokaz

Miloš Vukadinović, member of Platform for Analysis and Researches independent researcher

Stevan Đokić, Platform for Analysis and Research from Centre for Development of Human Potentials

Veroljub Petronić, Platform for Analysis and Research from Human Centre

Projektom koji finansira EU, upravlja
Kancelarija Evropske unije na Kosovu i
sprovodi Kosovska fondacija za civilno društvo

